

ЛЕМ.фм+

ПАНРУСИНЬСЬКИЙ ТЫЖДЕННИК № 34 07.11-13.11.2016 ISSN 2451-246X WWW.LEM.FM

SIGNATURE

Підписуємо!

4

Сополига абдіковав

10

Виріжніня для путівника по Лемковині

16

195. річниця народжыня митр. Йосифа Сембратовича

Зміст

Рекомендуємо //

20

Кумшт, артизм, мастерство

Опозицію медже натуром а культуром найліпше до-стеречи, аналізуючи тот рід людских діань, котры зосереджены сут не на заспокоіно егзистенції, насущной поживы, безпечного скоронія перед ...

4

Сополига абдіковав

6

Посвячыня памятника в Ріпках

8

Словакія схвалила акчний план про меншыны

9

В Пряшові буде семінар о Бескидови і школстві. До Кошыць прийде Барвінок

10

Выріжніня для путівника по Лемковині

11

Родаці з Великой Поляны ся молили за улопшых

12

Посвячыня одремонтываной капличкы в Устю Рускым

14

105 років од народжіння Андрія Добоша

16

195. річниця народжыня митр. Йосифа Сембратовича

18

102 рокы тому в Талергофі...

26

Скоропис

Редакция:

Шефредактор:
Демко Трохановскій,
технічний редактор:
Наталія Малецка-Новак,
члены редакції:
Богдан Гамбаль,
Севериян Косовскій,
Петро Медвідь,
Павел Малецкій.

Редакция

Од деякого часу позерам на Україну з надійом, же буде там ліпше. Не лем ліпше Русинам, хоц того сходит ся з причыном моіх заінтересувань што до східнього сусіда, але ліпше вшыткым людям, котры не маючы на хліб, займают ся днес заступчыма темами, підниманыма націоналістами і популістами. Тоты, як раз, темы розгрівают українське соспільство, што кед выоначыме сентенцію Ювеналіса «хліба і ігр» (лат. panem et circenes), даст нам нове: кед не даєте хліба, дайте бодай ігры.

Першым пунктом глядана причын вшелеяких бід в державі єст найдіня винных. Зато треба вказати, же єдны іздят дорогима автами і ідят кавяр, а хоц солений і смердячий – фурт остає символом достатку і богатства. Другы же – ден-по-ден бідуют, істо не маючы на насущный хліб, прібуючы вязати конец з кінцьом, смотрячы при тым, як скоро зменьшат ся купка з і так малой заплаты за понадмаксимально тжякій каждомісячний труд.

Коли розподіл на добрых і недобрых єст зроблений (з поясніньом, же тых недобрых єст лем жменька, але то они вшытко тримают в своїй «жменьках»), планных треба даяк назвати. І ту дост обычний підхід до проблему, же вшыткому винны олігархы, не розвязує справы, понеже поділ на бідных і богатых єст старий як світ, незалежні од того, ци в державі царствує теокрація, комунізм, капіталізм, автокрація, або інчы соспільно-економічны системы. Ворога нації і державы (т.є. причыну вшелеяких бід) треба ясно скодифікувати. Олігархів тіж знат світ уж дост долго – они, хоц в каждом системі названы по ріжному, все были і будут, ци ся тото дакому подабат, ци ніт.

На Україні головний напрям в медиях, глядающий винных актуальной ситуації, іде гу Москві. То Росія має быти джерелом вшелеяких бід. То она інспірує сепаратистичны діяння на сході державы. То пільнічно-східній сусід України діє против ней. Така єст реторика на Україні. Зато і выгідным для власти, медий і тзв. «експертів» єст причыслити гу тому Русинів і каждый інчий невыгідный – смотрячы очами Кыйова – проблем.

Не важне, же за 25 років української незалежности самы Українці розкрали державу і основали олігархічний систем, полний коруп-

ції і «законного» нарушаня законів – зрештом, на взір російского, жебы не быти гіршым од сусіда. То на Україні были уж мінімум два Майданы, котры довели до зміны власти на «нашы», але кажды дальшы выборы давали іх гет, бо новы власти не были в силі зробити нич, што поліпшыло бы долю пересічного громадянина, хочакого спокійно жыти в нормальных обставинах. Не од днес знаме, же поліпшыня економічной ситуації вліят на постеріганя окружающего світа через тых «пересічных». Кед мают што до горнця вложити, не глядают на силу причын своей біды, котры найчастійше сугеруваны сут популістами.

В таких обставинах жыют і Русины на історичній Підкарпатській Руси (днес: закарпатска област). Старчыт, же єден поїхат на прогулку до Петрограду, жебы оскаржыти цілий русиньскій нарід о запланувану Москвом акцію, маючы як ціль нарушыння територіяльной єдности України, што в реториці медий звучыт просто: сепаратизм – а то найліпший пострах, предовшыткым для тых, што ани не знают значыня того слова.

Тілько што дістал ем е-майл од Карпаторусиньского Консорциум Пільнічної Америки, котре припомнуло о кінци збераня підписів під петиціейом о підпорі шкіль русиньского языка і культуры. Тоту основну обшыр істнуваня каждого народу доднес депрециюне українська

держава. Апелую до вшыткых, а не першым місци до тых, што найбарже люблят кричати, же ся нич в едукації не діє, жебы своїм підписом голосно тото выкричали. З цілого серця дякую. ●

Даниїл Трохановскій
шефредактор

Сополига абдіковав

Петро Медвідь
petro@lem.fm

Як інформовав в п'ятницю 28-го
октября 2016-го року пред-
седа Округлого стола Русинів
Словенська Мілан Піліп
(ОСРС), в тих днях дістав од
нового генералного директора Словацького народно-
го музею Браніслава Паніса повідомління, же директор
Словацького народного музею – Музею української
культури у Свіднику Мірослав Сополига абдіковав зо
своей функції.

О увольніня зо своей функції Сополига пожадав ку дню 31-го октября 2016-го року. Ведно з тим пожадав о скінчіння робочого одношіня у свідницькім музею ку дню 31-го декабря 2016-го формов договору, з чім був генералний директор Браніслав Паніс согласный. Паніс Піліпа інформовав на основі того, же председа ОСРС пожадав генералного директора о стрічу, на котрій хотів рішыти заключіння конференції, котра проходила в апрілю 2016-го року в музею во Свіднику, які были силно протирусиньскы. Паніс втогды інформовав Піліпа, же Мірослав Сополига є на мародці, і стріча ся доїднать по його наверхню до работы.

Мілан Піліп іщі 30-го августа 2016-го року подав на Генералну прокуратуру Словацькой републіки в Братіславі оголошіня о переступліню закона. Оголошіня дотуляло ся конференції, котра проходила 8-го аж 9-го апріля 2016-го року в Словацькім народнім музею – Музею української культури в Свіднику, яка принесла протирусиньскы заключіння. Піліп подав оголошіня о переступліню закона на незнамого переступника. Но ведно з тим загнав і писмо втогдышньо-

му генералному директорови Словацького народного музею Вікторови Ясаньови, в котрім жадав одкликания директора Словацького народного музею – Музею української культури в Свіднику. Ясань ся од результатів конференції, які не суть в згоді з меншыновов політіков Словацькой републіки і Словацького народного музею, діштанцовав.

Піліп подав оголошіня як приватна особа. Каждый жытель має право, а докінця обовязок, подати на прокуратуру таке оголошіня, покля знать о даякім переступліню закона. Мірослав Сополига нераз публічно сам выступав проти Русинів. На пресконференції 26-го декабря 2011-го року в Ужгороді бісідовав, же русиньскый рух є лем дакілько псіхічно хворых особ, што ведно з переписом і аудіозаписом публіковав портал zakarpattia.net.ua. Сополига ся од протирусиньскых заключінь апрільовой конференції, які не суть в згоді з народностнов політіков Словацького народного музею, ани зо словацьков легіслатівов, котра визнавать Русинів як окрему народностну меншыну, не хотів діштанцовати, навспак, генреалному директорови

Словацького народного музею написав, же іде о науковы факты.

До відома Мілан Піліп загнав спомянуты матеріалы Еріці Юріновій, председничці Выбору Народной рады Словацькой републіки про людьскы права і народностны меншыны, Канцеларії публічного охранцю прав (омбудсман), Міністерству заграничных справ Словацькой републіки і Міністерству культуры Словацькой републіки.

Депутатка словацького парламенту Еріка Юрінова, котра председать парламентному выбору про людьскы права і народностны меншыны, зареаговала на писмо Мілана Піліпа і 8-го сентября подала в Народній раді Словацькой републіки інтерпелацию на міністра культуры Марека Мадяріча, під котрого резорт Словацький народный музей належить, і котрого є міністерство зряджовательом.

„Генералний директор Словацького народного музею Віктор Ясань ся од заключінь конференції діштанцовав, но взглядом на порушіня словацькой легіслатівы і діяня в незгоді з меншыновов політіков на Словакії є безодкладне, жебы была встановлена повна одповідность за выникнуту ситуацію. Директор державной інституції, котрого задачов є робити в меджах закона, і котрый ся од документу, в котрім выразать погляд в протиречіню і незгоді з нашов легіслатівов, не діштанцує, не мав бы на своїм місці далше быти,“ написала втогды Юрінова. ●

Посвячення пам'ятника в Ріпках

В суботу, 5. листопада/ноября т.р., од 14.00 год. в Ріпках проходило торжество. Торжество, котре мало припомянути про трагічну історію 40. років ХХ ст., котра дітхнула не лем Лемків, але і їх одвічних сусідів – Жыдів та Ромів.

Перед 70. річницюм выгнання Лемків на західні землі Польщы в рамках беззаконной Акції «Вісла», на цмонтери в Ріпках, попри місци, де стояла деревяна церков Рождества Пресвятой Богородиці (днес находит ся в скансені в Санюку), одкрыто пам'ятник – камін з таблицюм писаном в лемківскым та польскым языках. Чытаме на ній м.ін.:

Пам'ятник посвятил о. Володислав Канюк, парох Ганчовы, до котрой приналежат Ріпчане, маючы під опіком місцевий цмонтір, тіж находячий ся в адміністрації православної парохії Покровы Пресвятой Богородиці в Ганчовій. Ініціатором поставліня пам'ятника был польскій професор – проф. Анджей Ячевскі, од років залюблений в Ріпках. Про ідею посвячення і обставины, в яких до них дішло – писали сме в статі на портали lem.fm.

Перед посвячыньом і офіціяльным одкрытьом каменя, выже цмонтеря, при єдным з захованых крестів было правлене богослужыня за спо-

*Ту было село Ріпки
W 1941 r. zamordowano rodzinę Cyganów
W 1942 r. wymordowano dwie rodziny Żydów
W 1947 r. wysiedlono 60 rodzin Łemków
Пам'ятайме про Нух.*

чываючых гын предків. О. Канюк вчас проповіді спомнул, же не одолга быти може поведе ся огородити цілий теметів. ●

Севериян Косовскій
seweryjan@lem.fm

« Ініціатором поставліня пам'ятника был польскій професор – проф. Анджей Ячевскі, од років залюблений в Ріпках »

Фотореляция авторства Ольгы Шевчык. Сердечні дякуеме за присланы знимкы.

Словакія схвалила акчний план про меншыны

На засіданю влады Словацкой републіки дня 26-го октября 2016-го року влада схвалила Акчний план охрани прав особ, котры належать ку народностным меншынам і етнічным групам на roky 2016 – 2020. Цільом документу є забезпечіти ефективну, переглядну і сполягливу сістему охрани і підпори прав членів народностных меншын і етнічных груп, включно посилніня інституціонального забезпечіня. Інформує о тім офіціалный сайт уповномоченого влады Словацкой републіки про народностны меншыны і етнічны группы.

За словами уповномоченого про народностны меншыны і етнічны группы, Ласла Буковского, є схваліня акчного плану добров вістьов про народностны меншыны, кідьже є то першы материал, котрый так концепчно, як і на уровни конкретных кроків, витваряють простор про імплементацію владной політики в одношіню ку народностным меншынам.

Акчний план выникнув в згоді із уснесіньом влады СР, котрым была схвалена пропозиція Цілодержавной стратегії охрани і підпори людських прав в Словацкій републіці і котрым влада дала выпрацювати в меджах своїх компетенцій акчны планы про зранительны і маргіналізованы группы сполочности, про котры дотеперь не суть забезпечены легіслативны рамки, інституціональны рамки, окремы стратегії і рамки аплікачной практикы.

Акчний план народностных меншын выпрацював уряд уповномоченого ведно із представителями народностных меншын.

Акчний план встановює сім цілів, котры суть напрямены головно на забезпечіня комплексного приступу ку творіню правных предписів дотуляючих ся прав і позиції народностных меншын і етнічных груп; зліпшіня сістемы підпори культуры меншын; ефективнішого браня до увагы шпеціфік выховно-освітніх потреб особ, котры належать ку народностным меншынам; зліпшіня условій хоснованя языків народностных меншын і етнічных груп в практиці; зліпшіня інформованости верейности о народностных меншынах і етнічных группах посередництвом медій ітд. ●

Петро Медвідь
petro@lem.fm

В Пряшові буде семінар о Бескидови і школстві. До Кошыць прийде Барвінок

В першій половині новембра русиньскы організації в Пряшові і в Кошыцях організують три інтересны події. На своє собі в Пряшові прийдуть любителі історії, в Кошыцях любителі фолклору.

Русиньске культурно-освітнє общество Александра Духновіча в Пряшові організує дня 8-го новембра 2016-го року науковий семінар, котрый буде присвяченый особности Антонія Бескида (1855–1933), русиньского політичного діятеля, другого губернатора Підкарпатської Руси в складі 1-ой Чехословацкой републіки. Семінар зачінає о 15.00 год. в просторах Словацкого народного музею – Музею русиньской культуры на Масаріковій уліці ч. 20 в Пряшові.

В тот самый день Русиньске культурно-освітнє общество Александра Духновіча од 16.00 год. буде продовжувати свій програм науковим семінаром на тему *Русиньске школство за 1-ой Чехословацкой републіки до українізації*.

Містна організація Русиньской оброды на Словеньску в Кошыцях приготвила культурну подію на 13-го новембра 2016-го року. В тот день до Кошыць завітатъ Фолклорный колектів Барвінок із села Камюнка, котрый ся представить із програмом під назвов *Із русиньского сердца (Потішме ся з Барвінком)*. Подія одбуде ся в Культурно-сполоченськім центрі Южан на Сметановій уліці ч. 4 в Кошыцях і зачінає о 16.00 год. ●

Петро Медвідь
petro@lem.fm

Жрідло фотографії: Wikimedia

Вступ на спомянуты події є бесплатный. Сердечно запрошаеме!

Родаци з **Великой Поляны** ся молили за усопшых

Петро Медвідь
petro@lem.fm

Як інформує Пресовий центр Кошыцькой епархії, 1-го новембра одбыло ся шторічне стрітнута родаків заникнутого русиньского села Велика Поляна коло водного резервоару Старина.

Стріча одбыла ся із нагоды свята Архангела Михаїла, котрому была присвячена великополянська церквок, як і з нагоды Душічок. Святочну архієрейску літургію служыв пресвященный владыка Мілан Хаутур, кошыцький грекокатолицький епарха, ведно із священниками зо Снины – Марошом Прейсом і Данієлом Шарішским. Владыка, котрый сам походить із Великой Поляны, оцінив участных віруючих, родаків, же наперек выселіню собі все найдуть час спомянути собі на своїх близких молитвов і запаліньом свічок в родиску. По літургії ся віруючі зышли коло розвалин бывшой церквы, де ся помолили панахіду за усопшых, котры суть похоронены на містнім цінтері.

Велика Поляна была село в окресі Снина, котре выселили в 1980-ім році з причіны будованя водного резервоару Старина. Жертвами будованя были і далшы русиньскы села – Дара, Острожниця, Руське, Смолник, Старина і Звала. Першый писемный документ о заникнутім селі походить із 1493-го року.

Зо села всокотив ся лем сельскый цінтер, єдна хыжа і памятник павшым воякам 1. світовой войны на военськым цінтері. Всокотили ся і розвалины церквы із 1784-го року. Під селом, коло Лукового потічка, стоїть хрест із 1853-го року. Военськый цінтерь вояків із 1-ой світовой войны, котрый находить ся на Заднім Годошіку, є найвысше положеным военськым цінтерьом на Словакії (825 м н. м.). В селі ся народив і визначный русиньський малярь Орест Дубай. ●

« Владыка, котрый сам походить із Великой Поляны, оцінив участных віруючих, родаків, же наперек выселіню собі все найдуть час спомянути собі на своих близких молитвов і запаліньом свічок в родиску »

Жрідло фотографії: Info z košickej eparchie.

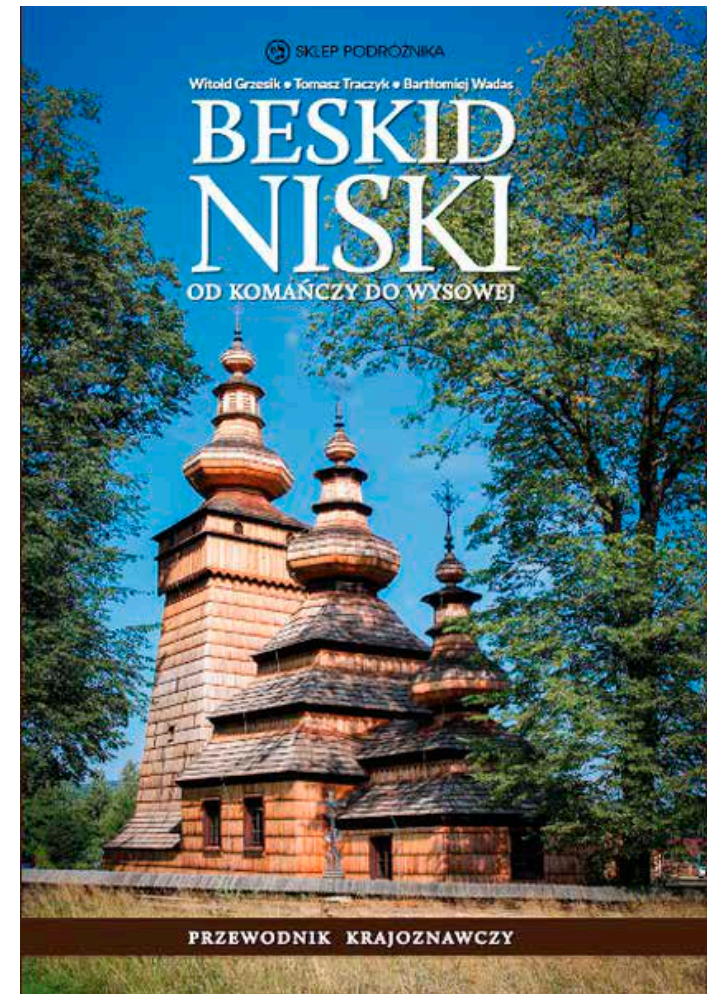
Выріжніня для путівника по Лемковині

Наталія Малецка-Новак
natalia@lem.fm

В остатніх днях, то єст од 27. до 30. жолтня/октобра, в Кракові проходили ХХ Выставовым Ярмаку Книжки, на котрым зо своїма видавництвами презентували ся десятки выставців. Традиційні, попри перегляді самых книжок, проходили товаришучы події, як напр. стрічы з авторами ци выставки.

Єдном з таких подій было розвязаня першого конкурсу на *Найліпше видавництво о горах*, організуваного Центральным Осередком Гірской Туристыки ПКТТ та Выдавництвом Карпаты Анджей Лончыньскі. До 20. вересня/септембра треба было зголошувати альбомы, путівники, монографії, популярно-науковы издавництва, книжки з поезієм ци мапы і атлясы, посвячены шыроко понятій гірській темі (горы Польщы і світа), які печатаны были в роках 2014-2016.

Розвязаня конкурсу проходило в перший ден Выставового Ярмаку Книжки – в четвер 27. жолтня/октобра. Серед нагороджених были выключні позиції тыкаючы Карпат, а головні односячы ся до Татар, пару тыкаючых Бещадів, але серед выріжнених нашлы ся і дві публикации, котры своїм змістом односят ся до Низкого Бескіду. Першом єст біцигльовий путівник авторства Романа Тжмелевского пн. *Низкій Бескід на ровері*, печатаний издавництвом Компас. Другом – туристичный путівник *Низкій Бескід. Од Команчы до Высовы* авторства Бартомея Вадаса, Томаша Трачыка і Вітольда Гжесіка. Тоту книжку выдал Склеп Подружніка. Не єст то перше выріжніня для той публикации. В маю т.р. путівник по Лемковині был єдным з лавреатів в конкурсі Нагороды Магеллана, організуваного редакциом «Літерацкого Магазину Книжки».

Путівник *Низкій Бескід. Од Команчы до Высовы*, то найліпший путівник по Лемковині. Чыслыт аж 500 сторін, на котрых поміщено історії вшиткых існуючих або неіснуючих сел на трасі од Команчы до Высовы. Єст він другим, пошыреным выданьом путівника *Низкій Бескід. Од Команчы до Бортного*, якік был першым (печатаний был на початку 90. років ХХ ст.) так обшырным і докладным путівником, описуючым нашы землі, котрого цілю был стрікте історичный підхід до темы. В путівнику найдете богаты історичны описы, збогачены о інформації з архівальных документів та реляций списаных зо споминів і бесід з людми, корінныма жытелями лемківських сел. ●

Наталія Малецька-Новак
natalia@lem.fm

Посвячыня одремонту- ваної капличкы в Устю Рускым

Стараньом Заряду Горлицкого Повіту, при спертю Малопольского Воевідства, одремонтувана остала понад 100-літня лемківска капличка в Устю Горлицкым (давна назва то Устя Руске). Екуменічне посвячыня проходило в суботу 28. жолтня/октобра тр. В посвячыню участ

взяли м.ін.: внучка фундаторкы капличкы, Мирослава Хомяк – авторка вельох підручників до вчыня лемківского языка, староста горлицкого повіту Кароль Гурскі, духовны: о. Володислав Канюк, о. Ярослав Чухта, проф. АКШ Віктор Єнджеєц і ведучий Стоваришыня Руска Бурса, Павел Малецькій.

фот. Павел Малецькій

Капличка під покровительством Воскресія Господнього была выремонтувана по части завдякы дотации в высокости 10 тис. зл з програму Капличка (о наборі внесків інформували сме на сайті lem.fm), оголошеного через Маршалківскій Уряд Малопольского Воевідства. Цілий кошт реновациі – докладний демонтаж, піднесіня до рівня дороги і зложыня капличкы, вказал ся о вельо высший, зато бракуючи грошы в выс. 36 тис. зл, покрыв Заряд Повіту. В звязку з перебудовами дороги, капличка нашла ся пониже рівня дороги, зато наражена была на підтопліня та вільгіт і была недоступна для жытелів, яки од років ся в ней молили, зато ремонт – при єдночасноым піднесіню обекту – был необхідний.

Капличку торжественні посвятило трьох священників: римокатолицкій – о. Веслав Чая, грекокатолицкій – о. Ярослав Чухта і православний – о. Володислав Канюк. Вчас події голос забрал м.ін. горлицкій староста Кароль Гурскі, якій подякувал проф. Вікторови Єнджейцови за одступліня фрагменту парцелі, жебы мочы одповідньо выекспонувати капличку і выразил радіст, же повело ся довершыти ремонт, завдякы чому капличка може быти хоснувана через місцевых жытелів і туристів. Ведуча Комісії Едукації, Культуры і Спорту Рады Горлицкого Повіту Софія Каміньска в своїй выповіди підкрислила історичну, культурову і екуменічну ролю капличкы та інчых того рода обектів горлицкой землі.

Вартістным голосом был тот забраний через Мирославу Хомяк, внучку Анны Даньковской, фундаторкы капличкы. Оповіла она особливу історію родинной капличкы і обставины ей вознесіня. В 1890 році моя бабуся Анна Даньковска, маючи 20 років, выїхала з Устя до Америки з двома старшыма братами. Іхали тунім шыфом, котрий вчас бурі мал аварію на середині океану. Власти-

тель шыфу звернул ся до пасажерів з прошыньом о молитву за їх жытя. Молили ся, жебы приплынул даякій справний корабель, якій буде в силі взяти на свій поклад пасажерів. І так ся стало. Моя бабуся і єй братя за уратуваня жытя рішыли фундувати в Устю капличку Воскресія Господнього. Переслали першы зароблены грошы до мойого прадіда, котрий побудувал капличку, выпосажыл єй і купил з іконы Воскресія Господнього. Остало му іщы дакус грошів, зато поставил на цмонтери великій крест при гробах родичів і родины. Родина все опікувала ся капличком, так єст і тепер – оповіла Мирослава Хомяк. ●

105 років од народжіння Андрія Добоша

Петро Медвідь

petro@lem.fm

4-го новембра минуло 105 років од народжіння єдного із визначных представителів підкарпатської малярської школи Андрія Добоша.

Народив ся 1911-го року в селі Новосад коло Требішова, втогды Австро-Угорська монархія, де пережив дитинство. Штудовав на гімназії в Кошыцях, пак в Михалівцях. Учительську семінарію закінчив в Ужгороді в році 1930. В часі, коли штудовав в Ужгороді, ходив і до малярської школи Алдалберта Ерделія, основателя підкарпатської школи мальовання. Добош був по середношкольских штудіях приятый на Академію витварного уменя в Празі, де був лем в роках 1932 – 1933. В часі великой господарської кризи ся мусив вернути і штудію перервати.

Добош з Праги пришов до Мукачова, де ся зачав жывити мальваньом і в рр. 1938 – 1944 робив педагога, учів кресліня. Од року 1934 зачав організовати властны выставкы. В роках войны доповнював собі свою педагогічну і умелецьку освіту на інституті в Сеґедині, в Мадярську, (рр. 1940–1942). В році 1944 був одвезений на фронт до Волгоґраду, з которого ся зранений вернув іщі перед

кінцьом войны. В році 1945 одышов із Мукачова і в році 1946 навсе переселив ся до Кошыць ведно із свойов фамелійов. Там зістав аж до смерти. Умер 31-го августа 1997-го року.

Добош був членом Общества підкарпатскорусинських витварных умелців, общества Svojina, Общества мадарьских витварників, Союзу словацьких витварных умелців. Быв аж до смерти свободным умелцьом, котрый присвячав ся і педагогічному діяню. Ориґінальным приступом, головно в графіці, но і в мальбі, перекрочив Андрій Добош граніці регіону. Його творы суть в збірках ґелерій на Словакії, в Чехії і в многих далшых державах.

Андрій Добош робив портреты, країны, графікы. Вже в 30-ых роках 20-го столітя зачав у свой творчости хосновати експресивный прояв, котрый був в 50-ых роках утиснутый навернутьом ку поступам реалістичной мальбы. Важным пунктом были про Добоша 60-ты роки, коли ся зачав інтензівніше присвячати графіці. Визначный імпульз ку тому, жебы одышов од реалістичного выражіння, принесли контакты з ґрупов *Братиславскы Конфронтації* (*Bratislavské*

Konfrontácie) і головно пути до заґраніча (США, СРН, Белґія), де познакомив ся із акчнов мальбов. Добош зачав штудовати можливости злучіння абстрактного і акчного прояву зо средствами выражіння графічного жанру. Хосновав поступы психичного автоматізма, летрізма, інформелу, обявовав можливости психоґрафічного ґеста, творив структуралны артефакты.

Кінцьом 60-ых років у Добоша появуют ся меланхолічны тоны в рамках графікы, котры пророковали далше сполоченьске діяня по інвазії войск Варшавского договору в році 1968 до Чехословакії. Выражіння тых внутрішніх настроінь Добош спойовав з метафоріков реліґійных мотивів, головно із метафоріков іконостасів.

Прінціпы, котры обявив про себе в рамках графікы, пізніше в 70-ых і 80-ых роках 20-го столітя переніс до мальбы і творчо їх розвивав. Іщі і в пізних вісемдесятих роках робив над образами країны, котру спрístupнював з неутихаючов, свіжов мотивічнов інвенційов і вабностейов. ●

Джерело графік: www.eantik.sk.

Оброблено за статьов: *Krajina, človek, čas*. Z diela Andreja Doboša.

Митрополита Йосиф Сембратович вродил ся 8. листопада/ноябра 1821 р. в Креници, на західній Лемковині. Походил з русиньской священничой родини о шляхетских корінях. По скінчынню гімназиі в Перемышли, од 1841 р. вчыл ся в богословській семінарії в Відни. По рукоположынню в 1845 р. остал префектом перемышльської грекокатолицькой семінарії, але о рік, в 1846 р. вернул до Відня, жебы продолжати теологічны студії, по котрых отримал звання доктора богословя, пак выполнял дальшы церковны адміністраційны функції, будучы пару років префектом львівской, а потім віденьской семінарії і викладовцём теології на Львівськым Університеті.

В 1865 р. хіротонізуваний, з титулярным званьом «єпископ назиянзеньській», і закликаий до папской Конгреґації Розпространіня Віры (лат. Congregatio de Propaganda Fide), одкале в 1866 р. был высланий до Константинополя, цілю основати уніятску семінарію для Болгарії (уж в 1865 р. враз з двома інчыма єпископами конексрувал уніятского владыку Рафаїла Попова) по чым вернул до материньской єпархії в 1867 р., вызначений через папу Пія ІХ апостольськым адміністратором, помагаючым старому перемышльскому єпископови Томі Полянському (родженому в Бортнім на Лемковині, *1796 – +1869) адмініструвати єпархійом. По його смерти обнял перемышльську катедру, хоц лем на рік, бо в 1870 р. остал назначений галицькым митрополитом, обнимаючы катедру во Львові.

Будучы львівськым митрополитом, зачал сміло анґажувати ся в обшыри протидіяня розпространяючому ся проблемови алкоголізму. Хоц папа Пія ІХ в 1874 р. дозволил Сембратовичови основати припарафіяльны братства терезвосты, занимаючы ся антиалкогольовом профіляктыком, тотя діяльність принесла му вельо проблемів, понеже могуче лобби продуцентів алкоголью, котре, в боязни о свій зыск, выкликуючы гравк і інтригы в самого австрийского цисаря, помалы влияло на поменьшаня значыня авторитету єрархы. Тоты історичны події часто сут представляны як головна причина дальшой долі митрополиты Йосифа Сембратовича в вельох джерелах, котры може і замірено поминяют начальну

Демко Трохановскій
demko@lem.fm

ролю владыкы в зберіганю русиньства на Лемковині.

Як Русин з Лемковины о старорускій орієнтації, митр. Йосиф

Сембратович был противником поступуючой, назначеной Римом, латинізації руского обряду в Грекокатолицькій Церкві, был в опозиції не лем до алькогольового лобби, але і проукраїнського руху, котрий в тым часі зачал розвивати крыла.

Львів был міцным осередком староруского і русофільского напрямів, важным центром культуры Галичыны ХІХ ст., де выходили ґазеты, печатали ся книжкы, а на науку до Львова приїзджали здібны молоды люде м.ін. і з Лемковины. Ту діяли ріжны організації, общества, братства, так церковны, як і світскы. Єдным зо сторонництв, діяня котрых сперал митр. Й. Сембратович, были *Святоюрці* (названы од зосереджених при архікатедрі св. Юра діячів, в більшости священників), котры заявляли делатинізацію грекокатолицького обряду, бороли ся о права руского языка в школах і адміністрації, были тіж важным політичном репрезентаційом Русинів.

Част Святоюрців в 1874 р., приймаючы православя, перешла до холмской єпархії, де царськыма указами проходила ліквідація постанов брестийской унії в послідній грекокатолицькій єпархії, находячий ся товды в Росії. На тоты події зреаґував, направленим м.ін. на львівского владыку пастырськым листом *Omnes sollicitudinem*, папа Пія ІХ, котрий припоминал о перестеріганю літурґічного порядку і пильнуваню священників своєю єпархії.

Митрополита, хоц в 1875 р. заборонил сігати духовным по проросийскы (а при нагоді і вшыткы польскоязычны) часописы «Пролом», «Віче», ци «Слово», выходяче во Львові в рр. 1861-1887 (дописували до него м.ін. Александер Духнович, Адольф Добрянській, Анатолий Кралицькій, Євгеній Фенцик) і контактувати ся з духовныма холмской єпархії, і так стоял по стороні, котрій не были прихыльны ани українскы, або польскы політичны силы, ани австрийскы власти, а тым більше римській папа. Священники дальше утримували контакты з православныма з холмской єпархії і читали русофільскы ґазеты.

Конец львівского періоду владыкы то 1882 р., коли враз з консервативным священством сопротивлял ся насильній реформі Василянів (Чыну св. Василя Великого), одданых під крыла Товариства Ісусового (Єзуїтів), але рішаючом о пізнійшій абдикації митр. Йосифа Сембратовича была прецеденсова, як на тот час, конверсія на православя цілого села Гниличкы к. Тернополя, інспірувана о. Йоаном Наумовичом і дальшыма духовныма львівской єпархії. Натіганы оскаржыня о пробу одорваня части австрийской території до Росії не принесли заміреного результату, але суд, котрий до голосного і медияльного процесу долучыл не лем замішаных в події в Гниличках, але і інчых русофілів Галичыны (тзв. процес Ольгы Грабар і ін.) вирішыл поневолити підсудных на пару місяців за *нарушыня публичного миру*.

Вшыткы тоты події, котры неправильні постеріганы сут днес як планне адмініструваня, або неможніст запануваня над єпархійом, довели до примушыня митрополиты Йосифа Сембратовича уступити з уряду. На приватній авдїєднці прийнял го сам цисар, котрий повіл, же абдикація владыкы єст

195

річниця народжыня митр. Йосифа Сембратовича

необхідна та піде на хосен державы і Грекокатолицькой Церкви, а хоц ниhto не обвинят митрополиту о нарушыня даякых церковных принципів, не даст він раду направити ситуацію в єпархії. Цисар дал митрополиті 48 годин на передуманя справы, цілю підняти рішыня. За тот час Сембратович стрічал ся тіж з папськым нунційом Серафіно Ванутеллі, пак 4. вересня/септембра 1882 р. вернул до Відня представити своє рішыня. Митрополита, котрий, як сам бесідувал, лишат не лем львівській престіл, але і чысленну родину, будучу на його утриманю, вынеґоціювал 20.000 золотых реньскых пенсії на рік та 60.000 золотых реньскых на одновліня своього єпископского маєтку. Цисар похвалил Сембратовича за *патріотичну поставу*, даючы ґваранцію цисарской ласкы, і заявив, же його наступцём на львівській грекокатолицькій катедрі може быти лем Русин.

Митрополита, нич виїхал зо Львова, стрітил ся іщы з цисарськым намістником Галичыны, Альфредом Потоцькым, котрому повіл, же не мат жалю о своє одкликаня, але не дістал шансы взяти в оборону духовенство, котре в таких обставинах буде выставлене на неправдивы інсинуації зо стороны політичных противників. Намістник одраз звідал, ци іде о конвертитів отців Наумовича і Левицького? Сембратович мал му одречи: *Ісус мал 12 апостолів, а посеред них єден Юда; я мал під собом 2000 священників, а оціняють мя лем через діяльність тых двох*. Митрополита прибувал іщы пояснити Потоцькому, же руске духовенство єст лояльне і взядом папы, і цисаря, але намістник перервал бесіду, додаючы, же уж неє о чым бесідувати.

Не лем тоты події свідчат о направленій против рускости митр. Йосифа Сембратовича акції. Коли

приїхал до Риму в жолтні/октобрі 1882 р. і станул перед обличом папы Лева ХІІІ, одраз была му припомнена єдна подія, іщы з моменту його інтронізації на львівську катедру в 1870 р. На торжественній гостині, зорґанізуваній з нагоды інґресу, львівскы семінаристы заїнтонували популярну в цілій Галичині церковну пісню «Отче, благаю Тя», котра присутному на тій стрічы намістникови Галичыны асоціювала ся лем з... російськым державным гимном.

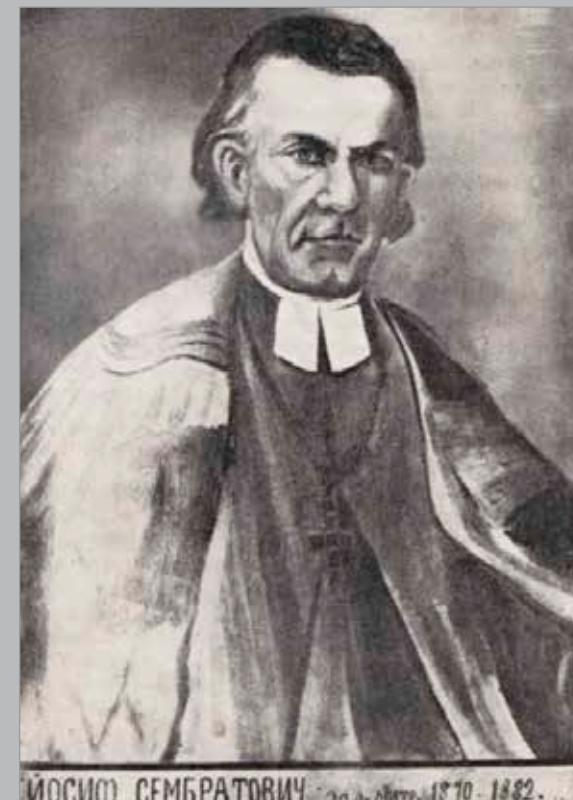
В Римі митрополита Йосиф Сембратович был консультором при Конгреґації Розпространіня Віры. Вмер 23. жолтня/октобра 1900 р. з титулярным званьом єпископа Теодозіюполіс. Похований был на цмонтери Кампо дель Верано (Campo del Verano), а в 1973 р. його мощы перенесено до грекокатолицького Собору св. Софії в Римі.

По выгнаным митрополиті Йосифі Сембратовичу львівську грекокатолицьку катедру обнял його братанок – Сильвестер Сембратович. Не записал ся він до пантеону славных Русинів, будучы прихыльником латинізації руского обряду і спераючого товдышній українізаційний напрям в Галичині, як і чытальні «Просвіты». За свою діяльність в 1896 р. отримал од папского престола звання кардинала – в цілій історії східной Церкви, зьєднаной з Римом, лем парох єпископів добило ся той чести.

Реакція австрийских власти, сперяючых одкликаня митр. Йосифа Сембратовича, помалы кодифікувала іх наставліня до Русинів, котре конечні вышло в передодни Великой Войны. Інтернуваня такой цілой русиньской інтелігенції

в першым в Европі концентраційным лаґрі в Талерґофі і близка спілпраца з колябуючым з австрийськым еманципацийным народовым рухом, довела до смерти великих сынів русиньского Народу, з котрых вычислити мож, не приводячы цілой листы смертельных жертв, священномученика о. Максима Сандовича, о. Миколая Малиняка, о. Гавриїла Гнатишака, о. Петра Сандовича враз сыном, родину Качмарчыків та вельох інчых. ●

Джерело знимкы: Wikipedia.

102 роки тому в Талергофі...

8 ЛИСТОПАДА. — Отец Василий Курилло зобрал 14 корон і 41 гелерів на ризы. Зміна варты при кухні. Др. філ. Брит Симеон, рабин з Ценжковиц, зберат ся, кед отримат позволіня, іхати до Відня враз з рускыма підданыма. За дротами рускы военноплінны продают спожывны запасы, бо кантина заперта. Бесідую з Попельом. Нічна варта в каждым бараку. Даю до поправліня ногавкы і в вычекуваню на конец той роботы ходжу в калісонах през дві години. Од того ем ся і простудил.

7 ЛИСТОПАДА. — Ден холодний і захмарений. Штирийскы ґаздове продают нам за дротами хліб. Купую штырі і піл головки чеснока, як лікарство против холері. Іду з людми поза дроты за хлібом. В ганґарах для аероплянів стрічам масу Рускых. Полотняны шатра по них, як видно, уж опорожнены.

Лаґровы власти скликують на засіданя вшитых дохторів. Народний учитель Ч. (повинно быти хыбаль – Н. – ПТ) оповідає історію своей жены, котра была Жыдівком і перешла на католицтво. Жыди хтіли ей отравити, та повело ся їй втечы і сховати ся в католицкого ксендза, котрий і повінчал іх.

Вечырню служат священники на пляцу. Поляк Уейскі, редактор „Боруты”, розповідат мі історію свого арештуваня. Серед нас находит ся польскій літерат Корнель Попель зо своей женом.

Днеска велия праздника Св. Димитрия. Тото припомнуло мі кермешы в Ізбах і Білцаревій. То были прекрасны дни.

Священники зберают грошы на купівлю риз, бо маме вшитого лем еден епітрахіль. Лаґровы власти передают нам через свящ. Коломыйця новы розпоряджыня.

9 ЛИСТОПАДА. — По пляцу ходит в веселым настрою «дядя» С. і співат: «Поїдемо ныні, о которой годині, скажить мені добрыи люди, о которой годині?» — і гварит до окружаючых: „Дядя піл бы вам, но горло просохло, надо его смазать смальцем». Отримавшы од когоси 26 гелерів гварит: «Дядя, теперь, пожалуй, и споеет вам, а лишь смотрите ніт ли гдінибудь караульных». Озераючы ся на вшиткы страны, співат і танцує. Вшиткы ся сміют. Острашений тым голосным сміхом, він раптом пристає і озерат ся на вшиткы страны, ци не іде даґде вартовий жолнір.

*Жебысте до Галичины поіхали
И мене вспоминали,
Жебысте до Галичины поіхали
И мене с собой забрали*

- повідат тоты слова, пращаючы ся з нами.

Ден холодний. Кантина для продажы омасты отворена. За дротами продают хліб і тею. В шатрах вмерло двоє люди. Така студін, што цілий ден мус ходити в плащы, і то іщы прозябнеш. Обычний образ баракового жытя, описаного уж не раз.

Знамя часу: Серед нас появили ся торгуючы цибульом і чесноком, як лікарством против холері. Др Брит і Генрик Боссовскій торгуют тейом і цукрьом. Порция з цукрьом коштує 6 гелерів. Декотры з нас ідят хліб зо солонином ци смальцьом, купленыма в кантині по барз выгоруваній ціні. Лаґровы власти позваляют купувати в гандляря Німця по маленькым кавальчыку вудженины, та тіж по басньово высокій ціні. В нocy Коломыйец з екіпом робит прегляд вшиткых і вшиткого.

10 ЛИСТОПАДА. — Ден сонечний і теплий. Стаю пізнійше як все. Коломыйец прочытал нам писмо, за котрым суд звільнил 70 люди і онедолга пустят іх домів. Слідчы власти ведут зза дротів преслуханыя интернуваных.

Обзераме образы Ванькы Вербицкого і барз ся нам они подабают, бо барз вірні отдають лаґрове жытя. Проходжу ся по пляцу в товаристві пані Сандович і студентів.

Дохтор позволил істи шынку, та лем хворым, по два невеликы плястыркы. Замовлена через нас шынка прибыла і я з Гоцкым ділиме межде интернуваных. Часто преносиме біль зубів. Ляґровы дохторе рвут зубы так непорядні, што по тій операції ціле лице опухне. Як тіж вырвал зуб. Др Могыль-ницкій з Бучача констатував в мене

розорваня ясен, одтале кров. В бараках барз дуже хворых, котрым не дают молока. О. Владимир Мохнацкій першыраз за цілий час интернуваня осмілил ся закурити папіроса. Еден студент продає дуган і бібулкы. За еден листок бере 6 гелерів. Пачечку дугану, котра в обычайным часі коштувала 13 гелерів, продає за корону і 60 гелерів. Довідую ся, же материал на будову бараку выносит 5 тисячів корон. Робота нич не коштувала, бо мы сами з розказу власти будували баракы. Головний майстер і його підвладны, будучы на державній роботі, мали напевно заплачене, але мы обовязаны были працювати за дармо. Днешньої нocy дижурным в нашым бараку єст рабин Брит; од того обовязку звільнены сут лем старці і хворы.

13 ЛИСТОПАДА. — Ясний, сонечний і теплий ден. Наш барак долго был ізолюваний і інчым вхід до него был заборонений. Я вночы дижурувал в бараку і пред баракком. Стаю в обычайным часі і іду з інчыма по хліб, бо чул ем, же прибыл якісий транспорт новых интернуваных. Познал ем з далека о. Димитрия Хыляка – пароха Ізб, ґрибівского повіту. Слідчы власти преслухують «українців». Власти не хтят высылати наших листів. Ніт ниякых вісти з Галичины. Родит ся предчутя великих подій.

11 ЛИСТОПАДА. — Гмла, сонце являт ся коло 10 години. Іду з єдным священником по хліб і спостерігам, же в шатрах іщы дуже інтеліґенціі. Зас роблю список люди нашего бараку. Наш «дядя» веде з дівчатми веселу бесіду. Декотры жінкы варят ґуляш з вудженого мяса. Прикрит ся барз.

12 ЛИСТОПАДА. — Піл еденадцетой пішол дощ. Выйти ніт як. Сідиме в бараках і з нуды вариме тею, або куриме. Мыдляк захворіл на інфлюенцу. О 4 годині пополудни 77 «українців»* в товаристві пятох неозброєных вояків выходят з лаґру. То тоты, котрых выпустили на волю. Ідут до Ґрацу. Вельох спосеред нас одпороваджат іх до брамы. В бараку Нр 8 выпущены на свободу: Шеремета, о. Коренец і Чеснок. Ім заберают менажкы.

Автор консеквентні пише термін «українці» в цитувальниках. Заховую оґінал, не пишу тіж того терміну вельком буквом (в російскым, а і українскым назвы народів пише ся малом буквом), бо хыбаль автор не трактувал іх ту як членів народу, а радше членів політичной партії.

ТЕОФІЛЬ КУРИЛЛО
Дневник Лемка з Талергофу
(Лемківскій Річник 2004, з великорусского языка перевел Петро Трохановскій)

Кумшт, артизм, мастерство

Богдан Гамбаль
gambal@lem.fm

1 Опозицію медже натуром а культуром найліпше достеречы, аналізуючы тот рід людских діянь, котры зосереджены сут не на заспокоїню егзистенції, насущной пожывы, безпечногo схоронія перед дикыма звірятами, екстремальном хвильом і ворогами, лем на стремліню до штоденного общаня, стыканя ся, комунікуваня і входжыня в реляції з творами, котры вышли з рук артистів і сут так красны, же каждый хотіл бы їх мати дома.

Не од днес мам проблем з хоснуваньом назывника «штука» на названя того вшыткого, што на Пряшівщынї і Підкарпатскій Руси называють умільством. Нерадо допуцам тото «польске» слово до хоснуваня і в лемківскым языку, як місцеву особливист цї діалектизм, як го записал і позначыл Ігор Керча в своїм словнику русиньского языка. То блудні приспособлене і безосновні скорочене німецке слово *meisterstück*, котре досправды означат зручний, мастерскій твір, шедевр ремесла, а не штуку. Інчы Лемкы, котры як і я маю проблем зо словом на «ш», зас часто нерозважно приспособлюють до лемківского языка чужы, україньскы, цї російскы терміны на названя простору людских діянь, стремлячых до заспокоїня потреб высокых. Прібуючы пояснити і само слово, і мериторичний обсяг артизму, кумшту, мастерства, фурт обертаме ся на оцінюваня, засуджыня, придаваня, або одбераня вартости. Прото треба бы пояснити, з чым нам приходит міряти ся, коли будеме роздумувати над пониманьом спомянутых термінів.

Ту хотіл бы-м зробити едно застережыня, котре може ся придати тым читальникам, котры бы одраз хотіли приступити гу полеміці. В тексті хочу зосередити ся на думках, котры дотуляють ся лем народной артистичной творчости Лемків. Днес вельох артистів русиньского походжыня ест чувствуваня як артисты цілосвітовы, мистецкы, академічны, цї такы, котры придали загальній культурній спадковинї артистичных творів, побудували цілий напрям, выконавчу школу і многих наслідників, копістів цї плягіаторів. Никыфора вельох мат днес за національного лемківского артисту, други пишут, што ест він народным (людовым) творцьом. Академічним малярьом Никыфор не был. Хоц ту уж сам не мам певности. Формальні академії кумшту не скінчыл, лем його нерозлучным реквізитом выла мала валізочка і куфер, в котрым до смерти скрывал свій малярскій секрет.

Наперед хотіл бы-м пояснити хоц кус термін – народна артистична творчіст. По перше, ест ньом необхідна част традиційного сельского жывота, вкоріненя в егзистенцію, вырастаюча з ней і залежна од правил натуры, вірувань, соспільного систему і визнаваных вартости. Народны творці ани не думали творити «штуку». Тото слово было ім чуже і непотрібне. Покликаны на артистів были тоты, през котрых найміцнійше промавляли природны прикметы гармонії, ритму і симетрії. Вшыткы ремісльники, котры ліплячы горнец, різблячы лжыццо, чачко цї камінний крест, газдыні, якы зручні вышывали кошелю, здобили обыстя паперика-

ми, ачий і тоты, котры знали впечы прекрасну паску, цї баткати писанкы на Великден, то были артисты. Адже, всеприсутніст народных умільців в селах робила красу егалітарном, повселюдном, доступном і туньом. На тым фонї жалістны і смішны сут намаганя ся авангардовых артистів, контркультуровых, біловершуваных, селебритских і модных быти славныма. Такы будут все творити, в найліпшым припадку, лем окрайці артизму.

Творіня традиційных красных предметів николи не было припадкове. Навязувало до символікы сонця і місяця, звїзд, воды і огня. Деревко вводило космологічний порядок середка світа. Птахы і яйце несли креативніст, квітя і дощ спаяли землю з небом. В прошлым находжено поясніня для мітів і вірувань, а знаня перевзяте было з церковных проповіді і обсервацій натуры. Тому, котрий приходил бы споза ґрупы, хто не знал бы коду, не розуміл бы, што вельо з тых знаків і ритуалів мат значыня символічне. Их ціль – одогнати, або привести зло та протидїяти нещестю. Давне село то был запертий світ. Нечысленны были контакты з далекыма осередками, з містами. Село было самодостаточным організмом, заряджаным правилами спертыма на традиції. Сельска стабілізація, зосереджала ся на скушеностях передаваных з поколіня в поколіня «на гамбу». Традиційний світ был певний як камінна твердыня. Єдніст творили творці і одбераючы. Порозумліня єдних і других полегшала спільнота естетичного смаку. Канон красы был порішений, зрозумілий і акцептуваний каждым. Сторожами давных взірців были авотритеты, стара генерація, підтримуюча традиційний порядок. Штоправда, были такы, котры прібували вводити новинкы, люде молоды, бывали в шыроком світі, котры одышли до міста і вертали, але все рішали тоты, з котрых голосом треба было ся рахувати. Не было того, што сучасні приняло ся як основний вальор артистичной творчости – негація, бунт і заперечыня давным напрамам і модам. На селі не было місця на розходжыня ся творців і одбераючых. Треба знати вшыткым: Никыфор ани не творил для селян. В містецкій части Крениці стрічало ся в векшыні панів і дамы.

Днес егалітаризм в креуваню красы пішол іпчы дале. Уж не зосереджат ся він на творіню і конечным одбераню творів, лем на критичным пізріню. Сучасні вызначным експертном од високого артизму – од архітектуры, іконописаня, орнаментикы, консерваторской роботы, цї автокреації, може быти каждый, а особливо чысленны Параскы спід Берега. Трафлят ся чути од них нескрыване незадоволеня, інтервенційны писма до газет і урядів в справах «штукы», або, што уж доцяп страшечне, готовы кошмарны реалізації під дачый по експертскы вызначний смак. Народной штуку такы не глядають, самы ся взяли за творіня шедеврів на міру антику. Ани не думам, жебы дакотрій тым текстом смаку придати. Апелювати хочу о ошадне хоснуваня той

паскудной золотой руской бляхы, як прикраскы сучасных храмів. Най золото іде до золота. То ест на спльваючы ясністю експозиції ювілерских склепів, наставленых на богатых туристів. На Лемковині дале нам шумлят смереку і ялиці. Маме з чого робити смерековы шындлі.

2 Народну творчіст і артизм в найбільшій мірі вытратили містецкы артисты і самы дослідники людовой творчости. Найперше одкрыли они богатство сельского фольклору, музычных мотивів і красу пісні. Першым таким зберачом типовой сельской музыкы был бароковий німецкій композитор Георг Телеман. Інспірувал ся шлезским і лужыцкым фольклором. Записувал і потім хоснувал мьелодії ґраны простым народом при замку в Пщынї, цї в корчмах кругом Жаґаня на Лужыци. Потім, в сороковых роках XIX ст., двох камаратів – молодых композиторів – зачало роботу над досліджуваньом і сохраниньом народной музычной творчости на славянських землях. Были то Фридерик Шопен і Оскар Кольберг. Перший мьелодії сельских мазурків, оберків, вальців схоснувал в своїх композициях. Пісні, котры были інспіраційом мініатуровых перлинок, скерц, балад, ноктурнів, вальців, полонезів были ґраны і співаны на селах. Днес уж не сут. Упамятнены остали лем в музыці Шопена і доднес чаруют слухачів по цілым світі. На селах заступил їх богатий список атракційного кічу, ґраного на синтезаторах. Оскар Кольберг пішол покус інчом дорогом. І він найперше старал ся просто записати слова і мьелодио співанок. Лем скоро сам зрозуміл чысленны ограничыня своей роботы. Одчувал брак дослідничой методы і несистемове заінтересуваня лем выбраныма проявами фольклорной творчости. Прото принял наперед методологію, подля котрой буде вюл свої записы. То він уж в половині XIX ст. взріл

« Традиційний світ был певний як камінна твердыня. Єдніст творили творці і одбераючы. Порозумліня єдних і других полегшала спільнота естетичного смаку. Канон красы был порішений, зрозумілий і акцептуваний каждым. »

взаємні повязаня численних елементів людской культуры. Прото принял досліджати звички, спосіб газдуваня, діалекты, легенды, приповідкы, обряды, вірїня, гры, співанкы, музыку і танці. Ефект його работы то рахуваний на десяткы томів труд пн.: Люд. Был він в силі систематичні зобрати фольклористичний материял регіон за регіоном, в тым числі і з обшыры такой цілой Карпатской Руси. В шестьох томах помістил запискы з Коросняньского-Саноцького, як і дальшых части Карпатской Руси і Пряшівщины (Чехы, Словація).

Доробок сельскых малярів, різьбярів, творців сницаркы, кутых желізных деталів надале не был в заінтересуваню дослідників. Не придумали они ани критерий, котры бы дозволяли на його сенсовне аналізуваня. Зато в пол. XIX ст. обявили ся полным красом народны крої. Тоты, котрым приходит на думку шырити фантастичны оповіданкы про традиційне народне облечыня, про розвиваня століттями части кроїв, барвы, подоби орнаментів, мотивы вышыванок і «одвічны» одмінности, якы дозволяли ідентифікувати жытелів ріжных сел по деталях одягу, повинны зачати свою наррацію од детальных студий над образками з XVIII і поч. XIX ст., лишеныма Кастаном Келісінськым і Юриєм Глоговськым, котры як першы намалювали русиньскы народны крої. Там мож одраз не найти того вшытко, што радо описувати хотят описувачы власных уяв про стрій, костюм, облечыня. Досправды, ріжницюваня народного облечыня на добре зачало ся по 1848 році, по ліквідуваню панщыны і наглым економічным авансі хлопів в середущій части Европы. Другом того причыном был розвиток промысловых способів тканя, доступ до містецкых здоблінь, кольоровых басамунок, пацюрків, батікових материялів, тунього сукна і тебетковых кольоровых хусток. Скорше таких не было, зато і продукція векшыны облечыня одбывала ся в селах, на місци. Імпорты были нечисленны і непотрібны.

Барз скоро по одкрыттю дослідниками артистична культура вкоріненых в традицію сел здегенерувала ся, жебы з часом пропасти на все. Промысловы выробы вычеряли давны хлопскы ремесла. Гончаре перестали ліпити горці, жены прятя лен, волну і вышывати. Містецка мода приняла ся на Лемковині іщы перед войном. На старій фотографії сперед войны Іван Русенко преферує кежуальовий стиль, акцентує выгоду і практичність. Носит сучасний герок, спортовы топанкы од пана Баті і модний кашкет, в місце угорского калапа. Газдів і газдыні, облечены «по своему», мож было уж товды рідко стрітити. Смутно-смішны сут зато поплітаны доднес міты про істнуваня якысых об'єктивных традиційных етнографічных прикмет, котры характеризуют выідеалізуваны етнографічны группы. Засмучу вельох, але Лемкы не носили шараварів і вышыванок. Николи. Но може лем в цирку, жебы си робити сміхы. Не зато, што ідеологічні были ім чужы, лем зато, што были

непрактичны і дороги. Глядана і переціняня спільных етнографічных прикмет то вынахід тых дослідників, котрым хотіло ся займатися роками мало значучыма деталями. По часі, тоты деталі набрали знагла значыня, коли взяли ся за них ідеологы і зачали придавати ім непотрібні вагы. І артистичны творы зачынают більше важыти, коли ся їх ідеалізує, коли дахто другій повіст простым, што они крас і повинны быти дорож. А з другого боку – коли дахто повіст, што то ест національний скарб. Скорше в поедных членів нації вісли такы шедевры на клинку, або на поді поскладаны были до куфра. Інчы были поживом для мышы. Никыфор тіж зазнал голоду і холоду. Писал на своїх образках астрономічны ціны, лем векшыну і так давал дармо. Втискал їх на силу.

Вертаючы до етнографів-ідеологів. І я бы-м хотіл, жебы русиньскій нарід жыл і днес в парадных деревяных хыжах. По селах най бы царствувал достаток. В середині най бы пышнила ся слава на околицю стародавна церков і ясна вельоклясова школа. Най бы люде в таким селі были позбераны в парадны крої. Дівкы як ружы в прекрасных горсетах. Газдове задоволены з сынів, урожаїв і годуваных звірят. І вшыткы Лемкы в таких селах най бы были розспіваны, сердечны, мудры і щедры. Ачий і корчма в таким селі не буде потрібна. А контакты з сусідами, з другыма селами і містом порішены неконфліктово. Так вас вшыткых прошу, дороги Лемкы, будте вшыткы здоровы, богаты, щестливы і несварливы. Та чом фурт не хочете такы быти?

В Ріжным фрагментам давной сельской активности, особливо артистичной творчости, сучасні почато придавати вальорів національных цінности і выдумувати міты про їх стародавність. Коли Антоній Крог написал про анімуваня, выдумуваня і стилізацію проявів культуры гуралів з татрянських гір, так представники гуральской нації передали авторови заповіді зробліня фізичного порядку з тым, котрий придумал нешанувати стродавы національны святости гуралів. Як мож поширювати клеветы, што гуральскы танці взяли ся з ігр скаутів при ватрі, крої з конкурсів, а парадна деревяна архітектура в Закопаным выдумана панами з міста. До того, што вшытко того ест нияк нестаре.

Творіня національной, будительской штуку было все в моді. Артисты діставали задачу робити творы для укріпліня національного духа. Власты, або нарід ждали заедно на творы неконечні красны, але необхідно парадны. Найліпше, жебы прикликували тематику славного минулого і героїв, котры мали бы припомянути народови, што його істория переполнена ест лем чеснотами і выграныма войнами. І Русинам одраз сподабал ся монумент в чест князя Лабірця, в селі Габура.

Визначний українській артиста пояснял мі символіку єдного з никыфоровых автопортретів. Дві вежы, артиста в середині. На єдній турни біло-червена фана, на другій синьо-жолта. І лем тота друга мат засвідчати про національність Лемка, шак голову обернул гу ней. Йой, чудуй ся... Ани бы-м не подумал. А може правильніша буде така інтерпретація, што Никыфор в центрі тримат рівний дистанс і до єдної, і до другої національной вежы? А найвеце любить ся му того што в середині – артиста – то ест він сам.

Никыфоровы образкы сут проявом індивідуальных переживань і не думам, жебы мали однесіня до основной прикметы народного кумшту – закореніня в середовиску традиційного села. Я не думам, жебы сучасні поза самым автором хотіл бы дахто веце тоты образкы завісити на стіні. Нихто тіж не старал ся наслідувати го, цінити і малювати подібні як він. Противні, од першого намалюваного образка, артисты, котрых приняло ся звати наївныма, выражают лем себе самых. Малюют заедно єднако, не змінюют нич через цілу свою творчіст. Повтаряют лем тоты мотивы, котры сотворили самы про себе. Не чаруйме ся. Сучасны артисты родакы Никыфора мали його образкы за нич. Были ім непотрібны, непридатны до ничого, і брыдкы. Прото не мож їх зарахувати до народной творчости. Никыфор, котрий соткама рисувал представліня своїх переживань, вынесеных з церковных іконостасів і костельных розписів, походил з іншого світа.

Ани його уявы про монументальны містецкы будовлі, креницькы віллі, колейовы штрекы і стаці не сут оддзеркалюваньом реального світа. Сут світом самого Никыфора, котрого не треба намагати ся розуміти. Долго тырвало як його кольоризм был доцінений, а творы вказуваны в світових галериях, продаваны і копіюваны інчыма артистами. По смерти експерты познали тіж секрет никыфоровой перспективы.

Днес не спосіб писати про народных русиньскых артистів. Бо правдивий русиньскій артиста жыє во світі, котрий сам спілтворит і ест його частю. На Лемковині такого русиньского світа уж неє. Нечисленны творят свої власны мікросвіты. Одповідают тым самым лем на власну потребу творіня. ●

Події в найблизшым тыжні

1

07.11.2016

«Капітан Кьянка» – пєса ТАД Театр Александра Духновича, Пряшів, Велика Сцена, 9.30 год.

4

09.11.2016

«Руснаковиця» – молодіжна стріча V-klub, Кошыці, ул. Єдлікова 7, 21.15 год.

Організація Молоды.Русины просит на забава, котра пройде в клубовых просторах при модерній русинській музиці.

09.11.2016

«Корчма під зеленым стромом (Словацька рапсодія по русиньскы)» – пєса ТАД Театр Александра Духновича, Пряшів, Велика Сцена, 19.00 год.

2

08.11.2016

Науковий семінар о А. Бєскіді Пряшів, Музей Русиньской Культуры, 15.00 год.

3

08.11.2016

Русиньске шкївництво за першой Чехословацкой Рєспублїкы до украинїзації – науковий семінар Пряшів, Музей Русиньской Культуры, 16.00 год.

5

6

11.11.2016

«Капітан Кьянка» – выїздна пєса ТАД Стропків, Дїм Культуры

12.11.2016

Русиньска стріча в Джорджїи 2301 Holcomb Bridge Rd, Roswell (Georgia) 30076

Карпаторусиньске Общєство (оддїл в Джорджїи) просит на стрічу, на котрій являт ся темы генеалогїї і презентація «Вернийме до Пряшова» («Let's visit Presov»), будуча спомином Бонї Кобек Бурк з 7. Медженародной Літньої Школы Русиньского Языка і Культуры в Пряшовї.

8

9

12.11.2016

Забава в Пшемковї Пшемківській Осередок Культуры, 20.00 год.

Стоваришыня Лемків кружок в Пшемковї просит на забава, на котрій заграє ансамбль «Водограй».

10

13.11.2016

Концерт ансамблю «Барвінок» Центр Южан, Кошыці, 16.00 год.

11

13.11.2016

«Корчма під зеленым стромом (Словацька рапсодія по русиньскы)» – выїздна пєса ТАД Габура, Дїм Культуры, 15.00 год.

7

11.11.2016

ЛемПартиз – молодіжна забава Пожарнична ремїза, Гладышів

То циклична уж забава, організувана молодежом з Лемковины.

Скоропис

Демко Трохановскій
demko@lem.fm

Давно, давно тому, коли-м іщы был учеником середньої школы, в рамках лекцій географії учителька мойой клясы рішыла приближыти вшыткым історію локальных земель, т.е. історію м.ін. Лемковины, предовшыткым західной ей части. Не были то занятя, котры заінтересували бы ачий найбільшых не-знавців той обшыри, на котрых актуально жыют, але то уж не їх провиня, лем учителькы, котра штубачно підышла до проблему, може і з причыны свойого не-знаня. По вшыткым был іспыт – на тілько легкой, же не-знаня учителькы не повинно вадити не-знавцям, зато годны были зарахувати еґзамін позитивно. Не вшыткы зарахували, понеже нашли ся такы ученикы, котры на просте(?) звіданя: Што то была Акция «Вісла»? – одповідали – реґуляція корыта рікы Вісла. О рік, в 70. річницю злочыну, будеме припоминати о процесі «реґуляції» берегів найбільшой польской рікы. Як видно - не лем мы находиме в будучым році нагоду на річницювы акції. Як чытаме на сайті rokwisly.pl, 2017 рік може быти нагодом до святкуваня «Рока Віслы». То на памят округлой 551(!) річниці, коли по выграній войні з німецькыма монахами, Вісла на цілій долгости – од Карпат до Гданьска - плынула через територію Польщы, што полегшыло транспортуваня вшелеяких річы тым путем. Другом нагодом до святкуваня може быти наступна річниця - тіж округла, бо 521(!) – коли до розвитку водного транспорту причынил ся король Ян Ольбрахт, дозволяючий на свобідне перевозжыня вшыткого, што ся лем хоче, без мыта і других оплат. Ініціаторы пропонуют ідею того празднуваня в виді вседержавного свята, што по правді уж зачали 19. жолтня/октобра т.р. в ОКРУГЛУ 550. річницю підписаня мирного договору в Торуні. Ага, іщы-м не пояснил, чом як раз 2017 рік буде «Роком Віслы». То просте як колячий дріт – бо то перший рік, коли свобідно товары і продукты могли плынути на цілій долгости рікы з полудня на пільніч і назад, што дає істо 550. річницю «першого рока». Чого ся не робит, жебы слово «Вісла», вписуване в інтернетовых переглядачах, давало доцяп інчы результаты гляданя в 2017 році...

Кед ся глядат, то ся найде. Тота біблійна сентенция не фунґує в Хусті на Підкарпатській Русі, котра актуально находит ся в границях України. Там – не знатя, котрий то уж раз – зас незнаны вандалі помалювали монумент,

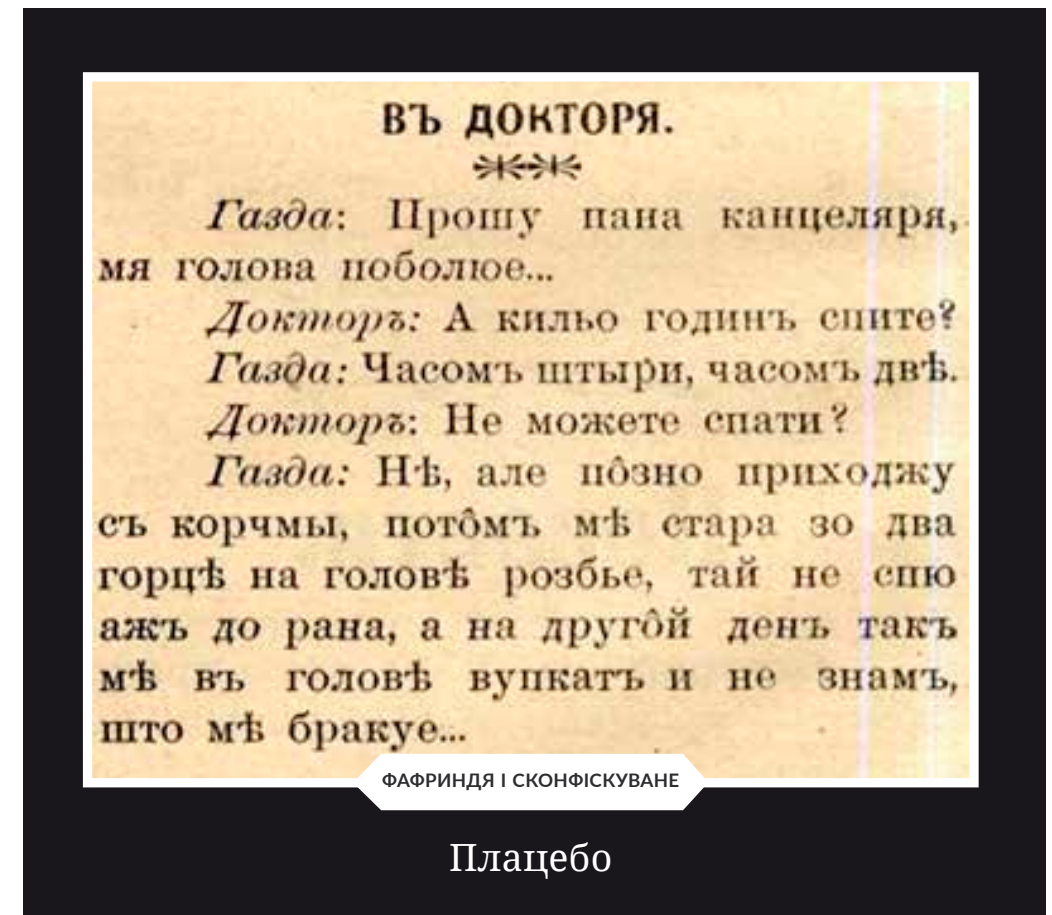
стоячий при вїзді (декотры гварят, же то выїзд) до міста. А тілько ся порядковы службы наробили, жебы помалювати го на правильны синьо-жолты кольоры... Жебы іщы помалювали на чорно-червено, але тоты фурт тримают ся национальных барв Голяндії, а за інчыма джерелами – Тайляндії. По мойому, уж тепер мож повісти, же вандалі мают лем оны три кольоры – синій, білий і червений, з котрых неєдну фану мож зробити. Кед бы не хоснували білого, сміло могли бы артисты выконати фану Української Соціалістичной Совітской Республики, ґу котрій Сталін по II Світовій Войні прилучыл тоту обшыр, названу од тамтого часу закарпатском областю. То част української історії і доказ, же Йосий Джугашвілі не вшытко Україні планно зробил. Окрем того, вынял спід права одвічных жытелів той землі – Русинів, фінально довершаючы проблем іщы барже одвічної українськості тых земель, чым тепер, навет по періоді декомунізації, фурт пышнят ся українськы центральны і локальны власти.

Кед уж сме при українських властях, перейдме до Конституційного Суду України, котрий 17. листопада/ноября о 10.00 год. кївського часу (на Підкарпатській Русі буде допіро 9.00 год.) займе ся внеском 57 бывшых депутатів (в більшости з націоналістичной партії «Свобода»), котры попросили о провіряня конституційности закону «О основах державной языковой політики». «Закон Колисниченка-Ківалова», як называють го од назвиск авторів, был прийнятий 3. липця/юлия 2012 р. і підписаний товдышнім президентом України 8. серпня/августа тамтого же рока. В нем записаний был статус українського языка як єдиного державного, але закон выокремлял другы языки як реґіональны (посеред них находил ся і русинський язык). 23. лютого/февруара 2014 р., одраз по революції званій Евромайданом, Верховна Рада скасувала закон як єдно з першых своїх рішынь, але конец-кінцьом не підтримал того товдышній выполняючий обовязкы президента Александер Турчынов, не підписуючы рішыня. Закон фурт де факто обовязує, бо го не знесли. Окрем того, Европейска Карта Реґіональных або Меншыновых Языків (документ сїґнуваний Радом Европы), котру Україна підписала уж десят років тому, зобовязує тоту державу до підпоры і охороны вычисленых в законі языків. Ждеме на рішыня Конституційного Суду. А він мат вельо можливости, жебы ся выповісти – може, наприклад, повісти, же закон єст конституційний, але де факто мертвий. Товды бы мож го назвати правдивым судом, а не наступным елементом скандальной політики українських власти, прихильным русинському етноцидыви на Україні.

Додаток до газеты «Лемко», котрий не знатя чом ся звал «Сатира, гумор, забава», пояснят значыня ефекту плацебо. Яку бы пан дохтор-канцеляр не переписал медицину, то голова перестане боліти, або не перестане.

«ЛЕМКО» ч.6 за 1913 р.

ЛЕМКО

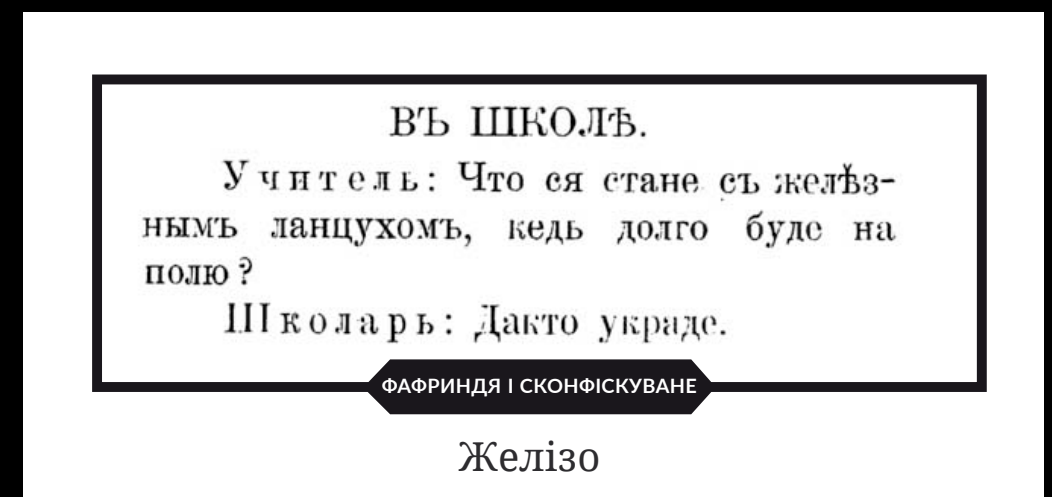
ГАЗЕТА ДЛЯ НАРОДА.
Издаваня на языкѣ, наблїзненѣмъ до лемковского говора.

НАУКА

ДУХОВНА И ПОУЧИТЕЛЬНА ГАЗЕТА ДЛЯ УГРО-РУСЬКОГО НАРОДА.

Пан учитель то уж часом сам не знат, про што ся звідуот. Прецін в школі повинны вчыти лем того, што шкільники не вынесут одникале. Ачий і з поля.

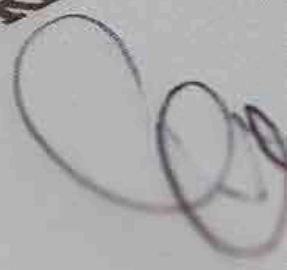
«НАУКА» – духовна і поучительна газета для угро-русского народа, ч.1 за 1913 р.

10. **Assignment**

Agreement, or Assignee, shall not be bound by the prior written consent of the Trust

SIGNATURE

A handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and curves, positioned to the right of the 'SIGNATURE' label.